

ним, реализации представлений в сочетании с другими видами деятельности, во взаимосвязи с семьей ребенка, в проявлении гуманных отношений к окружающему миру, сверстникам, взрослым.

Педагогическая технология привлечения дошкольников к народному творчеству других этносов и воспитания нравственных чувств реализовывалась на основе таких подходов: вовлечение детей в разнообразные виды деятельности; интеграция различных видов искусств при опоре на разные жанры фольклора разных народов, использование взаимодействия в системе «педагог – ребенок – родители»; воспитательная работа на основе народной культуры; обеспечение активности детей на всех этапах развития нравственных чувств дошкольников.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, нация, этническая культура, традиции, обычаи.

Стаття надійшла до редколегії 30.04.2016

УДК 087.5:372.3

ІРИНА КАРДАШ

м. Миколаїв

kardash70@mail.ru

ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті теоретично з'ясовано терміни «творчість», «творча особистість», «театралізовані ігри» та обґрунтовано формування творчості дітей дошкільного віку засобами різних видів театралізованих ігор, проаналізовано сутність і зміст існуючих підходів до проблеми формування творчості, розкрито умови формування творчості дітей старшого дошкільного віку у процесі театралізованих ігор.

Ключові слова: творчість, творча особистість, театралізована діяльність, театралізована гра, гра-драматизація, режисерська гра.

Проблема формування творчої особистості викликає гострий інтерес у всьому світі. Розв'язання її суттєве у зв'язку з тим, що головна умова прогресивного розвитку суспільства – людина, що здатна до творення. Розвиток кожної дитини як творчої індивідуальності відповідає потребам педагогіки сьогодення, сприяє гуманізації освіти. Залучення дітей до мистецтва формує емоційно-ціннісне ставлення до світу, активізуючи їх прагнення до творчої діяльності.

Питання творчого розвитку дитини на сучасному етапі продовжують залишатися актуальними і цікавими для дослідників. Можливості формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях з різних позицій. Різні аспекти творчого розвитку особистості висвітлені в роботах Л. Виготського, Б. Теплова, В. Медушевського, О. Газмана і багатьох інших учених. Розвиток різних напрямів дитячої творчої діяльності представлені в дослідженнях В. Льовіна, Н. Ветлугіної, Т. Комарової, Н. Сакуліної, Є. Фльоріної.

На українському ґрунті загальнофілософська проблема творчості репрезентована у працях Г. Батіщева, В. Білозерцева, Г. Давидової, М. Дьоміна, М. Кагана, В. Ніколка, Б. Новикова, В. Петрушенка, Л. Яценка та інших. Логіко-гносеологічний аспект творчості досліджують В. Біблер, Г. Волинка, Д. Грязнов, О. Коршунова.

Філософський аспект творчості розглядали у своїх працях В. Біблер, Ю. Бородай, М. Данилов, К. Кедров, П. Копцин, О. Коршунов та ін. Психологічні основи цієї проблеми викладені в працях Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Леонтьєва, А. Лука, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна та ін. Педагогічний аспект проблеми формування і розвитку творчої активності розглядається в працях В. Андреева, Д. Вількеєва, М. Данилова, Н. Кичук, М. Махмутова, І. Огороднікова, Н. Половнікової, І. Родак, С. Сисоевої, М. Скаткіна, Т. Шамової, Г. Щукіної та ін.

У зв'язку з цим об'єктивна ситуація сьогодення розглядає процес становлення

творчої особистості як вирішальний чинник у випереджаючому розвитку покоління. З позицій даних вимог одним з найбільш актуальних пошуків всієї сучасної освіти виступає потреба у формуванні творчої особистості на ранніх етапах її розвитку, а саме в дошкільному віці (Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, П. Гальперін, О. Запорожець, Д. Ельконін та ін.).

Метою статті є теоретичне дослідження використання театралізованих ігор для ефективного формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку.

Виховання творчої особистості починається з дошкільного віку. Пріоритетними напрямками роботи дошкільних начальних закладів щодо формування творчої особистості дитини є оновлення змісту навчально-виховного процесу, що передбачає:

- створення умов забезпечення розвивального середовища;
- своєчасне вичвлення природних задатків, нахилів і здібностей дитини;
- інтеграцію родинного та суспільного дошкільного виховання;
- формування готовності педагога до інноваційної діяльності [6, 4].

У дошкільному віці відбувається початкове становлення індивідуальності дитини. Максимальні прояви індивідуальності спостерігаються у процесі творчості (Д. Богоявленська, В. Кузьменко, Я. Пономарьов, Ю. Приходько). Дитині цікаво пізнавати світ, створювати власні деталі, які органічно доповнюють і прикрашають навколишню дійсність.

Психологічна енциклопедія розглядає творчість як теоретичну і практичну діяльність людини, результатом якої є створення нових продуктів матеріальної і духовної культури, які мають суспільно-історичну цінність [9, 352]. Вона припускає наявність в особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відзначається новизною, оригінальністю, унікальністю. Вивчення цих властивостей особистості виявило важливу роль уяви, інтуїції, неусвідомлюваних компонентів розумової активності, а також потреби особистості в самореалізації, у розкритті й розширенні своїх творчих можливостей.

Педагогічна наука розглядає творчість з позицій розвитку творчих якостей в навчаль-

но-виховному процесі [4, 326]. З погляду педагогічної творчості важливою стає проблема зв'язку цього феномена з іншими психічними явищами. Пізнання таких зв'язків лежить в основі розробки методик розвитку творчості і стимулювання творчої діяльності, дозволяє виявити багатоаспектність цих процесів, проникнути в їх сутнісний зміст. На заняттях і в повсякденному житті дошкільники перебувають у стані творчості, тобто створюють оригінальні продукти своєї діяльності – малюнки, вироби з глини, пластиліну, паперу, конструкції з будівельного матеріалу, добирають рими до слів, складають вірші. Але новизна цих витворів є суто суб'єктивною. Це вкотре вказує на відмінність дитячої творчості від дорослої [12, 42].

Творчість, згідно із переконаннями В. Сухомлинського, – «найвище духовне багатство людини», «джерело любові до праці». Вона повинна спонукатися високими мотивами, почуттями, естетичними емоціями: «Завдяки творчості збагачується емоційне життя, розкриваються задатки, здібності, нахили особи» [11, 278–279]. Але творчості треба вчити, щоб насамперед не було зворотного процесу розчарування невдалими спробами та пошуками легкого витвору, вкорінюючи у підсвідомості дитини відчуття вкрай необхідного інтелектуального підґрунтя творчості – знань, умінь та навичок.

Зважаючи на те, що особистість – це система якостей індивіда, на думку С. Сисоевої, творча особистість – це підсистема особистості, яка характеризується сукупністю творчих якостей індивіда, що забезпечують їй успіх у творчій діяльності [10]. Більшість авторів погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для нього творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – найбільш характерний [8].

Головними факторами, які визначають цілеспрямоване керування процесом розвитку творчої особистості є передусім наявність досить стійких інтересів саме до творчості, що є однією з основних передумов не лише становлення, а й розвитку творчої особистості. Тому дуже важливо мати уявлення щодо

спрямованості інтересів дошкільнят, ступеня їх стійкості.

Важливим показником, який свідчить про те, що дошкільник виявляє творче ставлення до виконання завдань, є наявність усвідомленого спонукання до творчості, потяг суб'єкта до оволодіння знаннями, вміннями і навичками, які сприяють ефективному здійсненню творчого пошуку. Під усвідомленістю ми розуміємо поняття особистістю значущості творчості у процесі життєдіяльності, наявність потреби займатися творчою діяльністю.

Отже, формування творчої особистості дитини розглядається нами як процес рішення індивідуально значущих, соціально детермінованих, творчих завдань, що все більш ускладнюються, в процесі чого дитина оволодіває необхідним комплексом якостей, пов'язаних з різними аспектами її життєдіяльності.

Про сутність розвитку творчості в дітей свідчить також яскраво виражене бажання займатися творчістю (активно-вольові дії, спрямовані на досягнення мети: творчий пошук прийомів і засобів неординарного вирішення проблемних ситуацій, які виникають у процесі діяльності). Саме на це й розраховане використання театралізованих ігор у формуванні творчої особистості дитини-дошкільника. Тому творчість дітей дошкільного віку розглядаємо в аспекті художньої діяльності, а саме: виконання (відтворення) дітьми змісту художніх творів, виразне зображення художніх образів у дії (ігри-драматизації, театралізовані ігри, інсценування, вистави, показ театрів).

Особливе місце в художньо-творчій діяльності дітей дошкільного віку належить театралізованим іграм, які є специфічним засобом формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку.

Учені (Л. Артемова, А. Богуш, Л. Бочкарьова, Н. Гавриш, О. Трифонова та ін.) приділяють цьому питанню велику увагу. Значення театралізованої діяльності для розвитку творчості дошкільників полягає в тому, що саме в цій діяльності дитина створює новий образ самостійно. Специфікою дитячої художньої творчості є те, що дитина активно відкриває щось нове для себе, а для довколишніх – нове у собі.

Театралізовані ігри учені відносять до творчої гри. Так, Г. Косова до творчих ігор

відносить ігри-драматизації, при цьому прояви творчості дітей вчена вбачає у тому, що кожна дитина по-своєму зображає який-небудь персонаж твору. Відтворюючи сюжет знайомої казки, діти розмовляють мовою героїв, використовуючи мовлення. Творчість дитини проявляється у правдивому обігранні сюжету та ролей. А. Калініченко, Ю. Мікляєва, О. Усова також підкреслюють, що театралізовані ігри, або ігри-драматизації, є різновидом творчої гри [5, 35–36].

Деякі психологи вважають, що театралізовані ігри не можна вважати творчою діяльністю, оскільки в них не створюється нічого нового. Дійсно, якщо підходити до гри з тими ж мірками, що й до діяльності дорослої людини, термін «творчість» недоречний. Але він виправданий, якщо підійти до вирішення питання в аспекті розвитку дитини. Немає підстави стверджувати, заперечуючи можливості творчих проявів дітей у театральних іграх, оскільки театральна діяльність у самій основі своїй містить творче начало і є сама по собі є художньою діяльністю.

У театралізованих режисерських іграх, серед яких – ігри з іграшками та ігри-драматизації, дитина або виконує роль режисера та діє за персонажів-іграшок, координуючи їх дії, або в сукупній діяльності з іншими бере на себе будь-яку роль. Ігри-драматизації більш складні, оскільки дошкільникам доводиться співвідносити свої дії з діями партнерів.

Театралізована діяльність у різних її проявах має великі потенційні можливості і щодо вирішення завдань мовленнєвого розвитку дошкільників. Причому кожен з видів театралізованої діяльності дозволяє вирішувати конкретні завдання, водночас забезпечуючи величезний позитивний вплив на загальний мовленнєвий розвиток дошкільників.

Під театралізованими іграми розуміється гра в театр, сюжетом якої служать добре відомі казки або театральні вистави за готовими сценаріями [1, 3]. Справжня театралізована гра представляє собою багате поле для творчості дітей: текст твору для дітей – тільки канва, в яку вони влітають нові сюжетні лінії, вводять додаткові ролі, міняють кінцівку тощо.

Театралізовані ігри є іграми-уявленнями, які мають фіксований зміст у вигляді літера-

турного твору, який розігрується дітьми в особах. У них, як і в справжньому театральному мистецтві, за допомогою таких виразних засобів, як інтонація, міміка, жест, поза і хода, створюються конкретні образи.

До режисерських ігор у дошкільному навчальному закладі можна віднести настільний, тіньовий театр, театр на фланелеграфі. Тут дитина чи дорослий не є дійовою особою, вона створює сцену, веде роль іграшкового персонажа – об'ємного або площинного. Вона діє за нього, зображує його мімікою, інтонацією, жестами. Пантоміміка дитини обмежена, адже вона діє нерухомою або малорухомою фігурою, іграшкою. На перший план тут виступає мова, її теми, інтонація виразність, дикція [1, 5].

Особливістю режисерської гри є те, що партнери (іграшки) – неживі предмети і не мають своїх бажань, інтересів, претензій.

Гра-драматизація – це особливий вид ігрової діяльності дітей дошкільного віку; це гра за змістом оповідання чи казки, добре знайомого дітям. Драматизувати – означає зобразити, розіграти в особах будь-який літературний твір, зберігаючи послідовність епізодів. При цьому сюжет гри, послідовність подій, що відбуваються, ролі, вчинки героїв, їхнє мовлення визначається текстом літературного твору.

Відмінність ігор-драматизацій від інших видів ігор полягає також у тому, що дітям потрібно визначити хід, перебіг подій, образи героїв казки чи оповідання, їхню поведінку, уявити персонажів саме в такому вигляді, в якому вони показані у творі зі всіма особливостями [3, 53].

Ігри-драматизації полягають у зображенні, розігруванні в особах літературних творів зі збереженням послідовності епізодів. Сюжет гри, послідовність подій, ролі, вчинки, мова героїв визначаються текстом літературного твору. Гра-драматизація відбувається за задалегідь заданим сюжетом і передбачає ролі, регламентовані межами авторського тексту.

Гра-драматизація потребує від дітей таких творчих здібностей: поетичного слуху, а також виразного мовлення дитини; здатності швидко сприймати і усвідомлювати зміст

літературного твору; уміння зберігати жвавість вражень, передавати їх при створенні образу героя у грі, виражати до нього свої ставлення і почуття, що виникли на цій основі, користуючись при цьому мовою, рухами, мімікою [7, 19].

Уже в ранньому дитинстві дитина має найбільшу можливість саме в театралізованій грі, а не в якійсь іншій діяльності, бути самостійною, на свій розсуд навчатися з однолітками, обирати іграшки і використовувати різні предмети, долати ті чи інші труднощі, логічно пов'язані з сюжетом гри, її правилами. Чим доросліше стають діти, чим вище виявляється рівень їх загального розвитку, тим більш цінності набуває театралізована гра (особливо педагогічно спрямована) для становлення самодіяльних форм поведінки; в дітей з'являється можливість самим створювати сюжет або організовувати ігри з правилами, знаходити партнерів, вибирати засоби для реалізації своїх задумів.

Отже, навчально-виховний процес повинен бути орієнтований на стимулювання творчості і формування творчої активності дитини, що можливо в результаті виконання певних умов. Однією з таких умов є організація розвивального середовища, тобто сукупності просторів, відкритих для дії особи, для становлення особливої субкультури, в яких педагоги можуть відповідати на активність дітей власною активністю, розвиваючи таким чином творчу особистість дошкільника. Розвивальне середовище формується на основі середовища соціального і виступає як організований педагогічний простір, що заснований на взаємодоповнюючому діяльниму спілкуванні всіх учасників виховного процесу і припускає смислові і міжособові відносини, пов'язані із створенням у виконаній діяльності нових сторін творчого потенціалу особи і взаємозбагаченням кожного суб'єкта виховного процесу, включеного в активну, творчу, діяльну взаємодію [2, 34].

Тому, на нашу думку, ефективність роботи щодо розвитку творчої особистості засобами театралізованих ігор значно підвищується при дотриманні таких психолого-педагогічних умов:

- коли створюється емоційна, доброзичлива атмосфера в процесі виконання дітьми будь-яких творчих завдань;
- коли організація діяльності дітей з розв'язання творчих завдань здійснюється з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності тощо;
- коли вирішення творчих завдань пробуджує в кожній дитини дослідницьку активність, поглиблює інтерес до творчої діяльності, спонукає до успішних дій та досягнення поставленої мети.

Дотримання педагогічними працівниками цих умов, прояв власної творчості та педагогічної майстерності сприятимуть комплексному вирішенню проблеми формування творчої особистості дитини дошкільного віку засобами театралізованих ігор.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Театралізовані ігри дошкільників / Л. В. Артемова. — М. : Просвещение, 1991. — 127 с.
2. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фак-тів дошк. освіти / А. Богуш. — К. : Слово, 2006. — 304 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи / А. М. Богуш, Н. І. Луцан. — К. : Слово, 2008. — 256 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
5. Калиниченко А. В. Развитие игровой деятельности дошкольников: методическое пособие / А. В. Калиниченко, Ю. В. Микляева, В. Н. Сидоренко. — М. : Айрис-пресс, 2004. — 112 с.
6. Каратаева М. І. Розвиток творчої особистості дошкільника / за заг. ред. Л. А. Грицюк. — Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори - 2006», 2008. — 352 с.
7. Михайлова А. Я. Театр в эстетическом воспитании младших школьников. Пособие для учителей мл. кл. / А. Я. Михайлова. — М. : Просвещение, 1995. — 128 с.
8. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота [та ін.] ; ред. О. М. Пехота. — К. : АС.К., 2004. — 256 с.
9. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. — К. : Академвидав, 2006. — 424 с. — (Енциклопедія ерудита).
10. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навчальний посібник / С. О. Сисоєва. — К. : ІСДОУ, 1994. — 112 с.
11. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра: вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1977. — Т. 1. — С. 209—400.
12. Туриніна О. Л. Психологія творчості : навч. посіб. / О. Л. Туриніна. — К. : МАУП, 2007. — 160 с.

IRYNA KARDASH
Mykolayiv

THEATRICAL GAMES AS MEANS OF FORMING OF CREATIVE PERSONALITY OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

In the article the terms «creation», «a creative personality», «theatrical games» are defined and forming of creation of children of preschool age is based in the process of different types of the theatrical games, the essence and maintenance of existent approaches are analyzed to the problem of forming of creation, the conditions of forming of creation of children of preschool age are exposed in the process of the theatrical games.

Key words: creation, a creative personality, a theatrical game, a game-dramatization, a stage-director game.

ИРИНА КАРДАШ
г. Николаев

ТЕАТРАЛИЗОВАННЫЕ ИГРЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье теоретически определены термины «творчество», «творческая личность», «театрализованные игры» и обосновано формирование творчества детей дошкольного возраста в процессе разных видов театрализованных игр, проанализировано содержание существующих подходов к проблеме формирования творчества, раскрыты условия формирования творчества детей дошкольного возраста в процессе театрализованных игр.

Ключевые слова: творчество, творческая личность, театрализованная деятельность, театрализованная игра, игра-драматизация, режиссерская игра.

Стаття надійшла до редколегії 23.05.2016